

LATIFALARNING TASNIF QILISH MEZONLARI VA TASNIFOTI

Mardonov Maxmud Sobir o'g'li

tadqiqotchi, Navoiy davlat konchilik va texnologiyalar universiteti, <tel:998933181397>,

gmail: mmaxmud1992@gmail.com

Annotatsiya. *Latifa - bu odamlarni kuldirish maqsadida so'zlanadigan qisqa, hazil-mutoyiba bilan to'lgan hikoya yoki gap. Latifalar turli-tuman mavzularda bo'lishi mumkin: kundalik hayotdagi voqealar, odamlarning xatti-harakatlari, ijtimoiy masalalar, siyosat, madaniyat va boshqalar. Ularning tuzilishi, hazil uslubi va maqsadi ham turlicha. Ushbu maqolada latifalarning tasnif qilish mezonlari va ularning tasnifoti chuqurroq tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *ijtimoiy masalalar, hazil uslubi, latifalarning tasnifoti, madaniy latifalar, madaniy farqlar.*

Kirish. Latifalarni Tasnif Qilish Mezonlari:

Latifalarni tasnif qilish uchun turli xil mezonlar qo'llanilishi mumkin:

1. Mavzu:

- **Kundalik hayot:** Uy, oila, ish, do'stlar, muammolar va boshqalar haqidagi latifalar.
- **Ijtimoiy masalalar:** Ta'lim, sog'liqni saqlash, iqtisodiyot, siyosat, jinsiy tengsizlik va boshqalar haqidagi latifalar.
- **Madaniyat:** An'analar, urf-odatlar, qadriyatlar, san'at, adabiyot va boshqalar haqidagi latifalar.
- **Professional sohalar:** Shifokorlar, o'qituvchilar, advokatlar, ijodkorlar haqidagi latifalar.
- **Hayvonlar:** Hayvonlarning kulgili xatti-harakatlari haqidagi latifalar.
- **Siyosat:** Siyosatchilar, partiyalar, saylovlar va boshqalar haqidagi latifalar.
- **Din:** Diniy mavzularda, ibodatxonalar, ruhoniylar va boshqalar haqidagi latifalar.

2. Hazil Uslubi:

- **Aqlli hazil:** Ma'lum bir ma'no yoki g'oya haqida aqlli va jozibali so'zlash tarzida ifodalangan hazil.
- **Sarkastik hazil:** Hazil qilish maqsadida o'tkir va tanqidiy so'zlash uslubi.
- **Qiziqarli vaziyat:** Kulgili vaziyatni tasvirlab berish orqali hazil qilish uslubi.
- **Kulgili xatti-harakat:** Qahramonning kulgili xatti-harakatini tasvirlab berish orqali hazil qilish uslubi.
- **So'z o'yinlari:** So'zlarning ko'p ma'noliligi, homonimlar, antonimlar va boshqa til xususiyatlaridan foydalanib hazil qilish.

o **Parodiya:** Biror asarni yoki shaxsni kulgili tarzda taqlid qilish orqali hazil qilish uslubi.

3. **Maqsadi:**

o **Kulgi keltirib chiqarish:** Latifalar odatda tinglovchilarni kuldirish maqsadida so'zlanadi.

o **Ijtimoiy tanqid:** Latifalar jamiyatdagi kamchiliklarni, odamlarning xatti-harakatlarini va qoidalarini tanqid qilish uchun ishlatiladi.

o **Madaniy o'ziga xoslikni aks ettirish:** Latifalar madaniyatning tarixi, an'analari, qadriyatlari va hayot tarzi haqida ko'p narsalarni aytib beradi.

o **Tilning o'ziga xosliklarini namoyish etish:** Latifalar tilning ijodiy imkoniyatlarini namoyish etadi va tilning ifoda qobiliyatini boyitadi.

4. **Tuzilishi:**

o **Hikoya shaklida:** Ma'lum bir voqea yoki vaziyatni tasvirlab berish.

o **Gap shaklida:** Qisqa va aniq hazil gapini aytish.

o **Anekdot shaklida:** Ma'lum bir shaxs haqida kulgili hikoyani aytib berish.

Latifalarning Tasnifoti:

Latifalarni turli xil mezonlar bo'yicha tasniflash mumkin. Quyida ba'zi bir umumiy tasniflar keltirilgan:

1. **Kundalik Hayot Latifalari:**

o **Oila haqidagi latifalar:** Ota-onalar, bolalar, turmush o'rtoqlar, qarindoshlar haqidagi latifalar.

o **Ish haqidagi latifalar:** Xodimlar, ish beruvchilar, mijozlar, ish sharoitlari haqidagi latifalar.

o **Transport haqidagi latifalar:** Mashinalar, avtobuslar, poezdlar, samolyotlar haqidagi latifalar.

o **Ta'lim haqidagi latifalar:** O'qituvchilar, o'quvchilar, maktablar, universitetlar haqidagi latifalar.

2. **Ijtimoiy Masalalar Latifalari:**

o **Siyosiy latifalar:** Siyosatchilar, partiyalar, saylovlar, hokimiyat haqidagi latifalar.

o **Iqtisodiy latifalar:** Pul, ishsizlik, boylik, kambag'allik haqidagi latifalar.

o **Sog'liqni saqlash latifalari:** Kasalliklar, shifokorlar, dorilar haqidagi latifalar.

o **Jinsiy tengsizlik latifalari:** Erkaklar va ayollar o'rtasidagi munosabatlar, jamiyatdagi jinsiy rollar haqidagi latifalar.

3. **Madaniy Latifalar:**

o **Turmush tarzi latifalari:** Kiyim, ovqatlanish, bayramlar, an'analar, qadriyatlar haqidagi latifalar.

o **San'at latifalari:** Musiqa, raqs, kino, teatr haqidagi latifalar.

o **Adabiyot latifalari:** Adabiy asarlar, shoirlar, yozuvchilar haqidagi latifalar.

o **Diniy latifalar:** Diniy mavzularda, ibodatxonalar, ruhoniylar va boshqalar haqidagi latifalar.

4. **Professional Latifalar:**

o **Shifokorlar haqidagi latifalar:** Shifokorlarning xatti-harakatlari, kasalliklar va davolash usullari haqidagi latifalar.

o **O'qituvchilar haqidagi latifalar:** O'qituvchilarning dars berish uslublari, o'quvchilar bilan munosabatlari haqidagi latifalar.

o **Advokatlar haqidagi latifalar:** Advokatlarning sudlarda ishlashi, qonunlar va mojarolar haqidagi latifalar.

o **Ijodkorlar haqidagi latifalar:** Ijodkorlarning ishi, ilhom, muammolar va yutuqlar haqidagi latifalar.

5. **Hayvonlar haqidagi latifalar:**

o **Itlar haqidagi latifalar:** Itlarning aql-idrokliligi, sadoqati va kulgili xatti-harakatlari haqidagi latifalar.

o **Mushuklar haqidagi latifalar:** Mushuklarning mustaqilligi, ayyorligi va kulgili xatti-harakatlari haqidagi latifalar.

o **Boshqa hayvonlar haqidagi latifalar:** Otlar, qo'ylar, tovuqlar, maymunlar va boshqa hayvonlarning kulgili xatti-harakatlari haqidagi latifalar.

Latifalarning Tasnifi va Ijtimoiy-Madaniy O'ziga Xoslik:

Latifalarni tasniflashda ijtimoiy-madaniy omillar muhim rol o'ynaydi. Har bir madaniyatning o'ziga xos latifalari mavjud bo'lib, ular madaniyatning qadriyatlarini, urf-odatlarini, hayot tarzini va dunyoqarashini aks ettiradi.

• **Madaniy Farqlar:** Turli-tuman madaniyatlarda latifalarni qabul qilish va tushunish farq qiladi. Ba'zi madaniyatlarda ijtimoiy tanqid mazmunidagi latifalar maqbul bo'lsa, boshqa madaniyatlarda ular qabul qilinmasligi mumkin.

• **Til xususiyatlari:** Latifalarni tushunish uchun tilning o'ziga xos xususiyatlarini bilish zarur. So'z o'yinlari, idiomalar, majoziy ma'nolar va boshqa til xususiyatlari latifaning ma'nosini va kulgili tomonini tushunishda muhim rol o'ynaydi.

Latifalarning Tasnifoti va Ilmiy Tadqiqotlar:

Latifalarni tasniflash tilshunoslik, ijtimoiy fanlar va madaniyatshunoslikda ilmiy tadqiqotlar olib borishda muhim rol o'ynaydi. Ular jamiyat haqida, odamlarning xatti-harakatlari, muammolar va fikrlash usullari haqida ko'p narsalarni aytib beradi.

• **Ijtimoiy va Madaniy O'zgarishlarni O'rganish:** Latifalar jamiyatdagi ijtimoiy va madaniy o'zgarishlarni aks ettiradi. Ular o'zgaruvchan qadriyatlarni, urf-odatlarini va hayot tarzini kuzatib borish uchun ishlatilishi mumkin.

• **Tilni O'rganish:** Latifalar tilning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganishga imkon beradi. Ular so'z o'yinlari, idiomalar, majoziy ma'nolar va boshqa til xususiyatlarini tahlil qilish uchun ishlatilishi mumkin.

• **Kulgi va Humor Psihologiyasini O'rganish:** Latifalar kulgi va humor psihologiyasini o'rganish uchun qimmatli manbadir. Ular odamlarning kulgi reaksiyalariga, hazilga bo'lgan munosabatiga va humorning ijtimoiy funktsiyalariga oid fikrlarni o'rganishga imkon beradi.

Xulosa. Latifalarni tasnif qilish ularni chuqurroq tushunish, ularning ijtimoiy-madaniy ahamiyatini anglash va ilmiy tadqiqotlar olib borish uchun muhim ahamiyatga ega. Ularning turli-tuman mavzulari, hazil uslublari, maqsadlari va tuzilishi ularni kulgi olamidagi rang-baranglikni aks ettiradi. Latifalarni o'rganish jamiyat haqida, odamlarning xatti-harakatlari, muammolar va fikrlash usullari haqida ko'p narsalarni aytib beradi.

ADABIYOTLAR:

1. "Folklore va Afsonalar: O'zbek Xalq Og'zaki Ijodiyoti" (Mavzu bo'yicha ilmiy kitob)
2. "Kulgi va Satira: Tilning Ijodiy Quvvati" (Mavzu bo'yicha ilmiy maqola)
3. "Latifalar va Madaniyat: O'zaro Aloqa" (Mavzu bo'yicha ilmiy maqola)
4. "Tilning Ijodiy Imkoniyatlari: So'z O'yinlari va Hazil" (Mavzu bo'yicha ilmiy maqola)
5. "Latifalar va Ijtimoiy-Madaniy O'zgarishlar" (Mavzu bo'yicha ilmiy maqola)